

ПОТЕНЦІАЛ АВТЕНТИЧНОЇ ВІДЕОФОНОГРАМИ ДЛЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ БРИТАНСЬКИХ НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ СПІЛКУВАННЯ

Значне місце серед наукових досліджень посідає вивчення положення застосування відеофонограми (ВФГ) у навчальному процесі (Н.І.Бичкова, О.І.Гузь, С.Е.Кіржнер, Т.П.Леонтьєва, М.В.Ляховицкий, Н.В. Мосьпан, В.С.Пашук, Т.О.Яхнюк, М.Allan, В. Baddock, L. Brandi, W. Bufe, J. Lonergan, J. Sherman, E. Sumerfield та ін.). У той же час деякі аспекти методики використання ВФГ, зокрема дослідження її потенціалу для навчання майбутніх філологів британських невербальних засобів спілкування потребує подальшого вивчення. Отже, *метою* статті є аналіз відеоряду автентичної ВФГ для навчання майбутніх філологів британських невербальних засобів спілкування.

Цінність автентичної ВФГ для такого навчання пояснюється тим, що сприймання повідомлення одночасно по слуховому і зоровому каналах має величезне значення для навчання студентів як вербального так і невербального компонентів спілкування. Оскільки зоровий аналізатор структурно та функціонально пов'язаний зі слуховим, у результаті їхньої синхронної взаємодії під час рецесії збільшується обсяг інформації, вона сприймається глобально та повно. Зорова модальність відіграє найважливішу роль у системі постійних та змінних зв'язків поміж усіма іншими модальностями, вона вбирає та трансформує весь сенсорно-перцептивний досвід суб'єкта, тому що пропускна здатність зорового аналізатору дуже велика. ВФГ створює як раціональний, так і емоційний вплив на студента. Під час її демонстрації у студентів працюють два рівні обробки інформації: логічний (раціональний), за який відповідає ліва півкуля головного мозку, що сприяє запам'ятовуванню інформації, та образний (емоційний), за який відповідає права півкуля головного мозку, що призводить до надбання чуттєвого досвіду [10, 18]. ВФГ відображає реальне мовленнєве середовище завдяки єдності аудіо- та відеорядів.

Невербальні засоби спілкування визначають як сукупність дій, вчинків, що передаються за допомогою жесту, міміки, пози, погляду, манери триматися, рухів [5, 56]. У науковій літературі існує значна кількість класифікацій невербальних засобів спілкування [1, 2, 3, 4, 5, 8, 9]. Проаналізувавши невербальні засоби спілкування з позиції навчання майбутніх філологів англійського ДС, поділяємо їх на групи з урахуванням їхніх головних характеристик (рух, простір, час) і базових систем їх відображення та сприйняття (зорової і акустичної): 1) кінесичні елементи; 2) проксемічні елементи; 3) такесичні елементи; 4) використання фонацій. Розглянемо кожен групу та її складові.

Використання кінесичних елементів у комунікації (міміка, усмішка, погляд, жести) є однією з найважливіших ланок, що забезпечує зворотний зв'язок під час діалогічного спілкування. У системі невербальної комунікації реакції та маски обличчя посідають істотне місце, оскільки вони є носіями комунікативного потенціалу. Доведено, що *мнемічні* прояви не можуть бути національними, шість основних емоцій — здивування, злість, радість, сум, відраза, страх — з'являються в постогенезі і однаково виражаються та інтерпретуються незалежно від національності людини, оскільки забезпечуються вродженими нейронними програмами [4, 31-31], але представники англосаксонської культури значно перевершують представників україномовної спільноти у сфері використання міміки.

Однією з провідних невербальних форм вираження ввічливих відносин між людьми є *усмішка*. В англосаксонському соціумі усмішка — це не лише біологічно детермінована реакція на позитивну емоцію, але й формальний спосіб демонстрації „я вдаю, що почувуюся зараз добре, і хочу справити саме таке враження на партнера із спілкування”, „я готовий/а зробити для вас щось добре”, оскільки цього вимагають норми англосаксонської комунікації. В україномовній спільноті стороннім не усміхаються — українці розглядають усмішку в основному як щось приналежне лише близькій і приємній людині.

Погляд є однією з найбільш культурно зумовлених дій у системі невербальних компонентів комунікації. Дослідження техніки погляду показали, що вона залишається незмінною протягом усього життя, навіть коли людина потрапить в інше національне середовище [2, 45].

У британській спільноті погляд під час спілкування має більше функціональне значення, ніж в україномовній. Британці особливо контролюють свої зорові дії у момент слухання, оскільки роль слухача передбачає стриману, але доброзичливу міміку, спрямованість погляду на обличчя, частіше в зону перенісся, блимання очима та невеликі кивки головою на знак розуміння почутого. Вони спрямовують свій погляд на очі слухача приблизно на одну секунду, потім, розмовляючи, відводять його, через декілька секунд вони знову налагоджують зоровий контакт із слухачем, щоб переконатися, що їх ще слухають, потім знову переміщують свій погляд. Українці менш виважено відносяться до своїх зорових дій та менше контролюють їх під час розмови, вони можуть тривалий час дивитися в очі співрозмовнику, а потім протягом декількох хвилин не підтримувати зоровий контакт [7, 64].

Одним із найуживаніших невербальних засобів цієї групи є *жести* — знаки, що виражаються за допомогою рухів тіла. У людському спілкуванні вони виконують різні ролі: 1) повторюють або дублюють актуальну вербальну інформацію, 2) суперечать вербальному висловлюванню, 3) заміщують вербальне висловлювання, 4) підкреслюють або підсилюють певні компоненти мовлення, 5) доповнюють мовлення в змістовному відношенні, 6) виконують роль регулятора вербального спілкування [5, 61-63].

Використання простору (території) у комунікації — розташування тіла під час розмови та дистанція, якої дотримується людина. Беремо до уваги,

що культурна організація простору, вивчення способів сприйняття, організації та використання простору людьми під час комунікації є предметом проксемики. Серед культурно-специфічних правил проксемики виділяють правила вибору місця і дистанції. Якщо відстань менша (або більша), ніж звичайно витримується у даному типі мовленнєвої події, учасники відчують дискомфорт і намагаються зайняти позиції, віддаляючись або, навпаки, наближаючись один до одного з метою встановити загальноприйнятну відстань [12, 60-61].

Існує також різниця між українцями та британцями у розташуванні тіла під час спілкування — американці та англійці розташовуються збоку від співбесідника, а українці — навпроти. Під час розмови сидячи для британців є типовою така поза: спина прямо, руки на колінах. Українці менш виважено відносяться до розташування свого тіла під час розмови.

Такесичні елементи. У цивілізованому суспільстві *дотик* до іншої людини зумовлено рядом соціальних норм та обмежень, і тому є досить рідким елементом спілкування. У представників різних культур дотик має різне значення. Психолог Сідні Джерерд порахував у різних містах світу кількість контактів між парами. Виявилося, що пара, яка сиділа за столиком у Парижі, за одну годину здійснює 110 торкань, у Пуерто Ріко – 110, а в Лондоні – жодного [11, 142], також британці виявляють значну стриманість у прояві фізичних контактів. Вони обмінюються рукостисканням, але завжди намагаються робити це легко та швидко.

Використання фонацій. Усі існуючі в мовленні людини звукові явища — це звуконаслідування, вигуки, фонації, що передають різні емоційні стани людини; національними можуть бути і різні звукові явища, наприклад, вигук “Oh”, що позначає несподіванку або здивування в англійській мові, має такий еквівалент як „Ах” в українській.

На сучасному етапі навчання усного спілкування вирішальне значення має той факт, що майбутні філологи мають вдало користуватися не лише вербальним, але й невербальним компонентом комунікації, оскільки останній суттєво впливає на перебіг міжкультурної комунікації. Наступним кроком дослідження є визначення загальнодидактичних і методичних засад, на яких має будуватися підсистема вправ для навчання майбутніх філологів англійського ДС з використанням ВФГ.

Література

1. Бутовская М.Л. Язык тела: природа и культура (эволюционные и кросс-культурные основы невербальной коммуникации человека) / Бутовская Марина Львовна — М.: Научный мир, 2004. — 440 с.
2. Горелов И.Н., Енгальчев В.Ф. Безмолвный мысли знак: Рассказы о невербальной коммуникации / И.Н.Горелов, В.Ф.Енгальчев. — М.: Мол. гвардия, 1991. — 240 с.
3. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации / Донец П.Н. — Харьков: Штрих, 2001. — 386 с.

4. Изард К.Э. Психология эмоций / Изард К.Э. — СПб.: Питер, 2000. — 464 с.
5. Крейдлин Г.Е. Невербальная семиотика: Язык тела и естественный язык / Григорий Ефимович Крейдлин. — М.: Новое литератур. обозрение, 2002. — 592 с.
6. Крейдлин Г.Е. Мужчины и женщины в невербальной коммуникации / Григорий Ефимович Крейдлин. — М.: Языки славянской культуры, 2005. — 224 с.
7. Махний Н.М. Фейсбилдинг, или кое-что о строительстве лица. — Чернигов: РИО комитета по делам печати и информации / Махний Н.М., 1995. — 200 с.
8. Серякова І.І. Магія невербальної комунікації / Серякова І.І. — К.: Вид. центр КНЛУ, 2004. — 95 с.
9. Серякова І.І. Систематизация невербальных компонентов коммуникации / И.И. Серякова // Наукові записки: Серія Філологічні науки (мовознавство). — Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В.Винниченка. — 2000. — Вип. 26. — С.200-209.
10. Baraney I. Video as a Brain-Friendly Teaching Media / I. Baraney // IATEFL-Ukraine. — Newsletter. — 1997. — # 9. — P. 18-19.
11. Gamble T.K., Gamble M. Communication Works. Second Edition / T.K. Gamble, M. Gamble. — N.-Y: Random House, 1987. — 440 p.
12. Pocheptsov G. Pragmoproxemics / G. Pocheptsov // Pragmatics and Beyond. — Kharkiv, 2001. — P. 60 – 61.